

CASTELLS CATALANS

FOIXÀ

Nom del castell: Foixà
Data de construcció: XIII
Municipi: Foixà
Comarca: Baix Empordà
Altitud: 90 m
Coordenades: E 3.000725 N 42.036040
(Geogràfica - ETRS89)
Com arribar-hi: situat al S.E. del nucli on hi ha l'Ajuntament de Foixà.

El castell de Foixà, origen del municipi de Foixà, va ser construït segurament a la segona meitat del segle XIII, que és quan està documentat per primera vegada. Fou modificat al segle XVI i, posteriorment, als segles XVIII i XIX. El turó on s'aixeca el castell, que sembla que va ser allargat artificialment per alçar-hi la muralla, és una talaia magnífica des de la qual es dominen gairebé totes les terres de l'antic comtat d'Empúries.

Història

El castell de Foixà fou centre de la baronia, dita varvassoria, que els Foixà posseïren en feu pels comtes d'Empúries. Guillem de Foixà, és el primer personatge documentat d'aquest llinatge a mitjans del segle XII. Fou continuat pels seus fills Bernat I i Arnau I de Foixà. En el «*Liber feudorum maior*» hi ha diversos documents on figura la signatura d'Arnau I de Foixà («Arnaldi de Fuxano»), els anys 1192, 1199 i 1200. Aquest senyor apareix tant al costat dels monarques catalano-aragonesos Alfons I i Pere I, com fent de marmessor del vescomte Jofre de Rocabertí l'any 1212. En canvi, foren greus els seus enfrontaments amb el comte d'Empúries, Ponç V. D'aquesta baronia parteixen les línies de: Romanya (iniciada per Hug Benet de Foixà i de Sacirera), la de Maçanet (iniciada per Berenguer de Foixà i de Bordils) i la de Sicília (iniciada per Hug de Foixà i d'Orriols). El 1259 Bernat II de Foixà tenia el delme del castell de Foixà així com el de Gaüses i Viladasens.

Les primeres referències al castell apareixen en les «*Rationes decimarum*» dels anys 1279 i 1280 on se cita. «*pro capella castris de Fuxano*».

Al segle XIV un Pere de Foixà participà en l'expedició a Sardenya de l'any 1323, al costat de l'Infant Alfons. L'any 1325, Bernat Guillem era senyor del castell de Foixà. Sembla que era partidari del rei de Mallorca, aquesta vegada contra els interessos de Pere III, rei de Catalunya-Aragó. L'any 1383, Bernat Alemany de Foixà, casat amb Caterina d'Orriols i d'Albons fou atacat pel comte Joan d'Empúries. El monarca Pere III intervingué a favor del senyor de Foixà —cosí de la muller del rei— i el comte d'Empúries se sotmeté i hagué de satisfer Bernat Alemany pels danys que l'hi havia causat. L'any 1383, el comte Joan es volgué venjar i atacà el castell de Foixà. El setge, segons Santiago Sobrequés, fou molt dur, ja que fins i tot es féu ús de bombardes, que projectaven bales de pedra, de bastides mòbils i d'altres ginyes de guerra.

Al final del segle XIV i durant el segle XV, els senyors de Foixà participaren en bandositats contra la família Savellaneda i contra d'altres personatges, especialment relacionats amb la ciutat de Girona. Durant la guerra civil del segle XV, el castell de Foixà canvià de propietari, fou novament assetjat i també fou centre d'operacions de bandidatge. Sobre 1450 el castell passa a poder de Lluís Benet de Foixà-Boixadors i de Cruïlles. Al segle XVII els Foixà eren encara senyors de la baronia que formava el poble de Foixà juntament amb el de la Sala.

El llinatge dels Foixà restà en poder de la varvassoria fins a Narcís II de Foixà-Boixadors i de

Miquel (1816-1866), que també era varvassor de Boixadors i senyor d'Ultramort i la Fortesa, entre d'altres. L'any 1866 li va ser concedit el títol de comte de Foixà per Isabel II, que també han ostentat els seus descendents. L'actual posseïdor és Neus de Foixà i Larrañaga. Els últims propietaris del castell van ser Francesc de Foixà, Josep Maria Mascot, Josep Ensesa i els actuals Antoni Bonamusa i la seva esposa Núria Mir.

El setge del comte d'Empúries

Dels fets d'armes que s'esdevingueren al castell de Foixà es destaca el setge que posà Joan I d'Empúries contra Bernat Alemany, davant el qual s'havia hagut d'humiliar per manament reial. El comte emporità, al·legant que aquell no li complia l'obligació feudal, assetjà el 1383 el castell de Foixà, desoïnt els requeriments de les corts, que havien imposat una treva entre els combatents. Aquest setge s'insereix en la lluita que menà el comte emporità contra la reialesa, en què mobilitzà contra seu els pobles de l'Empordà, i és la darrera que sostingué la casa d'Empúries contra la monarquia.

El llinatge dels Foixà

Entre els personatges il·lustres pertanyents a aquest llinatge destaquen:

— Jofre de Foixà (segle XIII), eclesiàstic i escriptor o trobador. Les seves Regles de trobar, un tractat de gramàtica i poètica, distingeixen clarament la llengua catalana de l'occitana, assenyalant-ne les similituds i les diferències.

— Bernat Alemany de Foixà i de Porqueres (?- ~1404), cavaller i oficial reial, fou senyor d'Albons i d'Orriols. En les lluites nobiliàries

dels darrers anys de Pere III es posà al costat del rei en contra dels senyors feudals.

Arquitectura

Les parts més antigues del recinte construïdes al segle XIII són una capella dedicada a sant Marc, en l'angle sud-est una torre semicircular que en la seva part inferior es converteix en l'absis de la capella, un talús, i la muralla del recinte, que encercla el barri de la Vila. La capella, com el castell, va ser restaurada a la fi del segle XIX per Francesc de Foixà, el darrer propietari que visqué al castell. En l'interior de la capella, uns grans esvorancs assenyalen el lloc on hi havia uns sepulcres gòtics: una làpida de Bernat Guillem de Foixà, mort el 1362, amb la figura jacent del cavaller, i un sarcòfag de Guillem de Foixà, mort el 1459 i el seu fill fra Alemany, mort el 1476. Aquests sepulcres es troben avui a l'església de Nostra Senyora de l'Esperança a S'Agaró. També dins del recinte es dreça un palau format per dos cossos en forma de T. La façana principal del palau té una portada adovellada amb l'escut dels Foixà (del segle XIX). A l'interior, es destaquen dues petites estances, cobertes amb volta de canó, que hom anomena la Presó. També són notables les cavallerisses, el celler i nombroses sales cobertes amb volta d'aresta. La volta de la cuina és de forma de palmera.

Extret de *Catalunya Romànica, vol.VIII L'Empordà I. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1989, p. 58.*

https://ca.wikipedia.org/wiki/Castell_de_Foixà

Elena Fàbregas i Corts

Jordi Gironès i Vilardebò

Gener de 2014